

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

jg 4 nr. 1 maart 1977

INHOUD.

Voorwoord van de voorzitter	2
Overslag	3
Notulen betreffende de kerk haar bediening en pastorale competenties	4-5-6 7-8 9-10

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

BESTE "OUD-WACHTEBEKENAREN".

Terug is een jaar verlopen. Maar het jaar dat wij nu ingaan, 1977, is het jubeljaar van onze kring, die nu 10 jaar bestaat.

Hij is op de volgende wijze ontstaan:

Robert Van de Velde, gepensioneerd bediende van het kadaster te Gent, geboren Wachtebekenaar, bezat en bezit nog een hele verzameling oude plans, postkaarten en geschriften over Wachtebeke. Hij was archivaris van de heemkring Oost-Oudburg te Sint-Amandsberg. Gedreven door zijn belangstelling voor heemkunde en zijn liefde voor Wachtebeke wilde hij ook in zijn geboortedorp een heemkundige kring stichten. Daarom stelde hij zich in verbinding met zijn oude vriend, Maurice Van Heirsele. Een groep Wachtebekenaren werd uitgenodigd op een stichtingsvergadering in de herberg van voerman Vervaet, op een dag in december 1967. Volgende heren waren hierbij aanwezig:

- Robert Van de Velde,
- Maurice Van Heirsele, elektriker.
- Achiël Buysse, gemeentesekretaris.
- Albert Vervaet, gemeenteontvanger.
- Roger Vervaet, bediende in het Geografisch Instituut.
- Maurice Migom, bediende in het kadaster.
- Gustaaf De Buck, hoofdonderwijzer en fotodeskundige.
- Hubert Van den Hende, architect.
- Paul Scheire, directeur melkerij en kaasfabriek.

Zij stichten de heemkundige kring "Oud-Wachtebeke" met volgend bestuur:

- Voorzitter: Maurice Van Heirsele.
- Ondervoorzitter: Robert Van de Velde.
- Sekretaris en schatbewaarder: Albert Vervaet.

De eerste drie jaren beperkte zich de werking van onze kring tot het verzamelen van oude zichtkaarten, het op dia's brengen daarvan en het vertonen van deze lichtbeelden op verschillende plaatsen te Wachtebeke. De eerste tentoonstelling werd gehouden op de jaarmarkt (3nov. 1968) In 1970 werd die tentoonstelling verschoven naar de kermis. Sindsdien is dat elk jaar zo gebleven.

In 1971 werd het eerste jaarboek uitgegeven. Tot op heden werd dit ononderbroken voortgezet. Voor een volledige lijst van het uitgegevene verwijzen we naar ons jaarboek 1975.

Onze filmploeg startte in 1973 met het verfilmen van de gebeurtenissen in Wachtebeke. Sindsdien behoort ook dit tot de vaste jaarlijkse activiteiten van onze kring. De vertoningen van deze films worden altijd druk bijgewoond.

In 1974 begonnen we met het uitgeven van ons driemaandelijks medede-
lingsblaadje. Hiervan hebt u nu het 1^e nummer van de 4^e jaargang in handen.

Als laatste activiteit vermelden we de volksspelen die in 1976 van start gingen. We hopen dat hen hetzelfde regelmatige leven der andere werkingen beschoren is.

Dit is niet alles doch wel het voornaamste van wat we doen. Het hoeft geen betoog dat hierbij heel veel werk en kosten komen kijken. Blijft ons dus steunen, niet alleen met uw lidgeld, maar ook met uw werkracht.

De voorzitter,

Maurice Van Heirsele.

vervolg-----

Overslag.

door E.H. Strobbe.

1803 Donatius De Meester

1805 Anacletus Van Kerrebrouck

1806 Hubertus Van den Kerckhove (in de boschkappelle pastoor geworden in 1808)

Twee paters Van den Vijver en Gerardus deden mis ten tijde van de Fr. revolutie in de huizen en kelders der parochianen (zie Pachthof Wwe Buysse) en gedurende twee jaar verbleef hier een beëdigd priester (Donclem) die van Gent afk. was.

Pastoorlijst vanaf 1808.

Joannes Storm	tot 1817
Henri Galant	" 1822
M. Van Doorn	" 1830
Joannes Verdickt	" 1843
Eduardus Steenput	" 1864
Car. Matthijs	" 1873
Petrus Gevaert	" 1892
J. De Loose	" 1901
Lud. Raes	" 1919
A. Van Haelst	" 1924
Richard De Buyst	" 1929
Désiré De Wolf	" 1939
Phil. Seys	" 1952
Eugène Verhellen	" 1963
Roger Van de Capelle	" 1967
Alfons Strobbe	-

IV. EIGENDOMMEN VERKREGEN DOOR SCHENKINGEN.I/ Niet- belastbaar land.

- 1/ 1702 grond kerk: 5a60 van Anna Lippens corresponderend: B505 D
grond kerkhof: 17a70 van Thierens Joh. corresponderend: B505 E
- 2/ 1706 dreef: 2a50 van Deogratius 't Kint corresponderend: B506
1706 hof: 41a90 van Judocus De Vos corresponderend: B521
1700 pastorij: 2a50 van -Isabella de Groene
- Van Graefshepe corresponderend: B523
1700 zaal-grond: 4a20 van Mgr. Van der Noot corresponderend: B521 F
(getouw pastorij)

II/ Belastbaar land.

- 1/ 1847: 22 are van Wwe Jacobus Tack.
- 2/ 1859: 1,16a40 v. Antonius Dierick.
- 3/ 1946: 1,47a10 v. Elodie Van Bambost.
- 4/ 1946: 87a50 v. Elodie Van Bambost.
- 5/ 1946: 98a90 v. Elodie Van Bambost.
- 6/ 1945: 1,03a30 v. Leonie Boone.

(wordt vervolgd)

Notulen betreffende de kerk te Wachtebeke, haar bediening en pastorale competenties.

Het volgend jaar moet de zaak, een gunstige wending hebben genomen, want de pastoor gaf op het rekwest van 23 oktober 1649 te kennen dat hij vrede nam met de beslissing. Evenwel werd naar voren gebracht dat de vergoeding van de pitancie sedert 1630 niet meer werd betaald, dit wegens een proces dat nog steeds hangende was met de Graaf van Watou. (19)

Wanneer in 1652 dit proces nog steeds geen beslecht had gevonden beslisten de pitancie toch maar de jaarlijkse betalingen te hernemen. De pastoor kreeg terug een jaargeld van 7p. 7s. 9gr. en de koster 8s. 4gr. (20)

Naar het einde van de 17de eeuw had Wachtebeke haar kerkschatten aanzienlijk uitgebreid.

Naar eigen verklaring van de pastoor bezat de kerk in 1672 het volgende (21):

- een silveren remonstrantie, vergult.
- een silvere vergulde ciborie.
- twee silvere vergulde kelcken.
- een tinnen kelck
- dryentwintich metaelen kandelaere, cleyn ende groot
- twee houte slechte candelaers
- twee houte versilverde voor t' beelt van St. Anna, sjs onder t' beelt van St Anna geteeckent
- twee silvere doosken om t' administreren d' hh SS (heilige Sacramenten) aende siecken ende een cleyn van sye met een root panne hurseken ende een violet geborduert.
- twee silvere dooskens aen een gevrocht om d'h olie ende d'h crisma
- vier cruifixen, een op de hoogen autaeer met een christus gesneden van palm houdt, op den autaeer van O.L.V. mët beelden van de H. Moeder Godts ende St Jan van een stuck, d' ander twee van slecht fatsoen.
- een autaeer cleet oft antipendie met dry voethancxkens, casuyfel, twee dienrocken, coor diaken ende subdiaken ende een choorcappe, alles van root en wit syen, aen dese kerkcke gegeven int iaers 1670 van seer eerw. suster ende wel geborene mevr. Louyse de sand a Villain gheseyt Isenghien, Abdisse van Markette.

- eenen throon voor t' abdech van root en witte sye
  - een rooden sluyer van hermosyn
  - een swarten geborduerten kerckdoeck, noch een swarten
  - voor den hooghen autaeer een antipende waervan den gront int midde is van roo syen, damast blommen, den boort vande selve stoffe met roo, geel, witte blommekens
  - een ander totter selve autaeer, den gront van gelijke blommekens ende den boort van wit satyn
  - een antipendie totten selve van swerte saye, gegeven by d'h Adriaen de Caluwe
  - noch een ander totten selve van witte sye inde gront ende root inde boort
  - een ander autaeer cleet voor den hooghen autaeer, den gront van violet ende den boort groen sye
  - twee slechte canonees, eene graduael, een antiphonarium, twee processionalen, ses pastorale
  - twee grote missalen en een cleynen in quarto
  - eenen vlaemschen Evangeli -boeck
  - twee tinnen blompotten
  - een koperen haeker om t' wyt-water
  - een metalen wierroock-vat
  - vyf copere schaelen, een belle
  - een houten cruys, slecht om de processie
  - een standaert van witte sye voor t' h Sacrament
  - een standaert van roo sye van St Cathelyne
  - een standaert van roo en witte sye van St Jooris
  - vier vaenen, twee witte ende twee roode van sye damast
  - een slechte choorcappe, een ouden throon
  - decreete Synodus Mechliniensis à 1570.
- Den autaeer van Onse L.V.
- een antipendie van silver sye, gegeven van jonckvrouw Grimaldi
  - een antipendie van blauwe sye, gegeven van wylent Bartholomeeus Hebbrecht.
  - een beelt van Onse L.V. geschildert, wit ende de boorden vergult, met een throon daertoe om on processie te draegen
  - een ock voor t'selve, van root ende wit silver moor
  - een wit syen velum daertoe
  - een silver croon voor t' selve ende een selver croon voor t' Jesus-beelt
  - een houten voetbanck om t' selve op te stellen

- vier nieuw root en wit syen moore antipenden om rontom t'selve beelt te stellen
- andere gelycke vier tottet selve van stoffe
- een metalen candelaer ofte croone hangende voor den autaar
- vier sye meyen ende vier groene cuypkens om die in te setten.

Den autaar van t'h Cruys.

- twee antipendien van syde gegeven van jonckvrouw Crimaldi
- twee voetbancxkens van root satyn
- een schilderye van St Jooris
- een groot gesneden crucifix, staende boven op den autaar d'welck wordt omme gedraegen iaerlycks in omme ganck
- een ijseren croone
- een dwaele

Den autaar van St Catharina, patronesse deser kercke.

- een nieuw antipendie met vier voetbancxkens van sye root en wit moor
- een beelt staende op een voet geschildert met wit
- een groot syen velum, tottet selve
- een metalen croone oft candelaer hangende voor den autaar
- een reliquiaris van beenderen van diversche hh(heiligen) daerme de pelgrims mede segent, in houdt, beslaegen in forme van een son
- eenen rooden standaert van St. Cathelyne.

Den autaar van St. Sebastiaen

- een schilderye van St Sebastiaen op doeck
- een antipendie van goudt leer
- een dwaele
- een casse, sluytende met twee deurkens int welck is een schoon alabastere stuck vertoonende t' mysterie vande sinxen-dagen
- schilderyken van St Sebastiaen waarop geschreven syn de wetten van t'gilde van St Sebastiaen
- twee houte candelaers ende twee houte keerssen bey geschildert
- een nieuw ende een out vendel
- item is in dese kercke beneden den choor een beelt van St Anna gegeven van Jan vande Caultsyde, ontfanger van Assenede Ambacht ende Simoen Nijs
- t'selve beelt is becleet... en een antipendie vande selve stoffe
- een yseren candelaer is muervast gemaect
- twee houte versilverde candelaers

het lijn-waet

- alben, vyf, 2 nieuw, 3 out
- amicten, negen
- gordels, thien
- corporalen, ses
- purificatorien, veerthien
- handtdwaelkens, twaelf, ses servet, ses van lynwaet
- autaedwaelen, acht
- over-rocken, vier

Minder gunstig was het gesteld met het onderhoud van de kerk.

Wanneer op 23 mei 1686 de bisschop zijn visitatie deed zag hij een kerk die hoognodig aan herstelling toe was (22). Het was terug tengevolge van een langdurig proces tegen de tiendeheffers, dat de nodige fondsen achterwege bleven.

Teneinde raad, werden de tien meest gegoeden van Wachtebeke samengebracht, met de bede om financiële bijstand (23).

Met de eeuwwisseling diende pastoor Joannes van Westenhaut de abt van St. Pieters en de Bijloke weer te laten dagvaarden voor de Raad van Vlaanderen. (24) Volgens de smaldeling gemaakt door landmeter Paulus de Vos in 1666, waar de kwote van de tiendeheffers werd samengesteld, was de pastoor een jaarlijkse vergoeding van 11p. 10s. toegewezen, ten laste van St. Pieters.

Vermodelijk had de abt, al die jaren de oude aanslagvoet verder betaald, daar in 1703 aan de pastoor 37-10-5-4 pond gr. werd betaald van "Courtresse" (25)

Wanneer in 1768 Wasteels hier pastoor werd, heeft hij getracht de pastorele status vanop haar grondvesten terug op te bouwen.

Binnen het jaar had hij bereikt dat de pastoor terug zijn eigen huis had. Terwijl met de tiendeheffers nieuwe overeenkomsten werden afgesloten.

Op 6 oktober 1769, precies een jaar na zijn benoeming te Wachtebeke, beschreef Wasteels zijn activiteiten op de naarvolgende wijze:

" Als wanneer ick, Petrus Josephus Wasteels, possessie genomen hebbende den voorseyde pastorye van Wabeke, ben comen resideeren den 6 8bre 1768 en hebbe geen huys pastoreel gevonden; dan alleenelyck gaven de vrouw Abdisse van de Bylocke en die van Marquette 92 ponden 5 schellingen courant voor partie canonique, van welcke somme uytgetrocken was hondert guldens voor huysshure, de reste blijvende voor de gesejde partie, maer ick merkende dat het een groot incovenient is als eenen pastoor geen huys en vint aan de Pastorye competeerde; hebben een huys van de thiende heffers versocht, en alsoo datten niet eenen voet pastorye landt en was om een nieuw huys te bouwen, hebbe het huys gecocht alwaer den Eerw. Heer Josephus de Wolf myne voorsaet gestorven was, en het welck hem toebehoorde; en hebben my eene Somme gegeven om het huys naer mynen sin te stellen; bij welcke somme ick van het mijn merkelyck gecontribueert hebbe om het selve soo veel het my mogelijk was gerieffelyck en heelyck naer conditie van eenen pastoor te maeken; en hovendien hebbe met de voorseyde Abdisse en die van Marquette over een gecomen dat sy my s' jaerlyckx voor competentie souden betaelen de somme van tachtentigh ponden groot courant, welck alles blyckt soo uyt conventie van de boven gesejde Vrouw Abdisse, die van Marquette en van my onderteeckent als uyt de rekeningen van my aen hun gedaen, van de geemployeerde penningen, door hun aen my verleent' tot het in staet stellen van het boven gemelt huys; in consequentie hebbe ontvangen 80 ponden groot voor het eerste jaer van mijne competentie" (26)

Waren er nu eens geen processen met de tiendeheffers, dan was er wel een hooglopende ruzie ontstaan tussen pastoor Wasteels en de paters recollecten nopens het jurisdictierecht in de St. Elooipolder.

Reeds op 1 april 1775 werd Wasteels vervangen door Philip Jacobus Coene. Of het nu als tijdsverschijnsel gold of als toevalligheid omdat Coene zijn administratie nauwgezet bijhield, kunnen we niet bevestigen.

Feit is, dat vanaf zijn indienstreding de inkomsten gevoelig stegen. Die bestonden in hoofdzaak uit bezette jaargetijden en "extra ordinaire ontvangsten" van onbezette jaargetijden en testamenten.

Verder waren er nog de inkomsten van de offerblok en van was.
Offergaven in natura troffen we nog niet aan.

Ter illustratie, enkele "fondaties" uit die periode (27).

- door Juffrouw Van den Berghe, jaarlijks zes gelezen missen, zowel te Wachtebeke als in de kerk van Zaffelare, à 10 stuiver elk, gefondeerd op de herberg "het calf" te Kalve.
- twaalf gelezen missen voor de heer Grimaldi, waarvoor de pastoor 18 schellingen ontvangt.
- een gelezen mis voor Joos Fermont en Lucretia Pardesus, 1 gulden 6 stuiver.
- een gezongen mis voor Andries de Vos tot last van de kerk 2 gulden 6 stuiver.
- het zaterdags wekelijks lof, vanaf 1775 tot last van Josephus van de Lemdehet, na 1803 op last van de armen van Wachtebeke. Gefondeerd door Joannes van den Berghe, waarvoor de pastoor een jaarlijkse vergoedings van 3 pond ontving. De restende 3 p. werden gedeeld tussen de koster en de organist.
- de maandelijkse zaterdag mis voor alle overleden parochianen werd betaald uit "de blok van de geloovige ziele" Vanaf 1775 ontving de pastoor 2 p. en de koster 1 pond.
- de zaterdagse Lieve Vrouwmis, gefondeerd door Gillis Goossens, bedroeg 4 p. 6s. 8gr.
- de wekelijkse "venerabili" gefondeerd door Juffrouw Grimaldi op twee huizen binnen Gent, achter St. Salvators en op een rente tot last van de "impost" van Vlaanderen. Welke rente tot 1185 gulden 14 stuiver 4 deniers" beliep.
- jaargetijden troffen we aan van Lieven de hert, Joanna en Cornelis Lippens, Jan Ghysel, Guilliom en Cornelis Staelens, Anna Wauters, Lievin van de Woestijne en deken-pastoor Van Westerhout.

De gelden die werden bekomen van de "was" werden per akkoord verdeeld tussen de pastoor en de koster.

December 1786 "hebbe geaccordeert met den koster vor mijn wasch, te weten twee schellingen en acht groote voor het wit wasch in keirsen en twee sch. oock courant gelt voor de Spenden."

In 1794 betaalde de koster 58 gulden en 12 stuiver aan de pastoor voor zijn deel in de verkoop.

Op 26 maart 1795 werd een nieuw akkoord afgesloten waarbij de koster nu voor de witte was 20 stuiver en voor de gele 16 stuiver per pond zou afdragen.

Het jaar daarop verrekende de koster 27 pond was, waarvoor de pastoor 27 gulden ontving.

Twee jaar later werd het akkoord weerom vernieuwd, "eck hebbe in de maend van augusti ofte sept. 1797 een nieuwe accord aangegaan van het wasch. Hy moet het wasch, t' sy wit, t* sy geile, betaelen ses stuyvers min. per pond; als hy het in de kercke levert aan de vrouwen, hunnen kerkganck doende ofte voor de uytvaerden, verkoopt hy het 24 stuyver, hy moet het betaelen 18 st. en so voort."(28)

(wordt voortgezet)

E. DE SMET.

Geraarpleegde bronnen.

(19) RAG - SP II nr. 1497

(20) RAG - SP I nr. 1793

(21) RAG - p,r. Wachtebeke nr. 3 "ornamenten toebehoorende de præchie-Kercke van Wachtebeke, bisdom van Gendt, in de selve bevonden bij d'onderschreven den 11 july 1673"

(22) RAG - SP II nr. 1497

(23) ibidem: de tien personen waren: Frans Alexander de Grimaldi, Pieter Hillaert, Passchier Heyndrix, Guilliom Staelens, Jacques vande Woestijne, Jan Temmerman, Joos Fermont, Jan van Axel, Pieter Lammens, Corijn van de Raet.

(24) RAG - SP II nr. 1447 21.7.1699.

(25) RAG - SP II nr. 1497

(26) RAG - Kerkarchief Wachtebeke.

(27) ibidem.

(28) RAG - Kerkarchief Wachtebeke nr. 1

Ontvangen van de was betaald aan de pastoor.

<u>anno</u>	<u>ontvangst</u>
1794-95	58 gulden 12 stuiver
1795-96	27 "
1796-97	25 "
1797-98	27 " 18 stuiver
1798-99	16 " 3 "

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

jg 4 nr. 2 mei 1977

INHOUD.

Notullen betreffende de kerk	12
Reis H.K. 1977 naar Kortrijk	13 - 14
Westvlaams Heuvelland	15 - 16
Bachten-de-Kupe	17 - 18
	19 - 20.

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

(wordt vervolgd)

E. DE SINT.

vervolg-----

Notulen betreffende de kerk te Wachetebeke, haar bediening en pastorale kompetenties.

Onvolleige lijst van Pastoors te Wachetebeke tijdens het Ancien Regime.

Pastoors.

<u>Anno</u>	<u>Naam.</u>
1402 - 1412	Olivier de Voghelaete.
1413 - 1458	Willem de Voghelaere.
1512	Pieter Herbrant.
1524	Adriaan Thibaut.
1568	Andries vande Lijschette(n).
1570	Jan de Cleercq (?).
1596 - 1612	Gislonus de Klerk (de Clercq).
1612 - 1613	Andries Tieleman.
1613 - 1614	Paulus de Molenaere.
1614 - 1629	Laurens van Damme.
1629 - 1632	Theodurus van Sante(n).
1632 - 1648	Adriaan Speliers.
1648 - 1656	Ghijsbertus van de Moere.
1656	Jan de Laet (?).
1662	Gerardus Struyvinck.
(+) 1670	Lieven vande Woestyne.
1670	Joannes de Meyere.
1687 - 1725	Joannes van Westerhoudt.
1725 - 1764	Josephus de Wolf.
1768	Petrus Josephus Wasteels.
1775 - 1804	Philips Jacobus Coene.

(wordt vervolgd)

E. DE SMET.

HET WEST VLAAMSE HEUVELLAND.

Op 5 juni richt de H.K. zijn jaarlijkse reis in. Dit jaar bezoeken we het heuvellandschap van West-Vlaanderen met zijn heerlijke vergezichten, eigenaardige plekjes en nog zichtbare oorlogswonden.

We vertrekken hier te Wachtebeke omstreeks 8u15, om eerst Kortrijk aan te doen.

Kortrijk: Arrondissementshoofdplaats in West Vlaanderen, gelegen aan de Leie en aan het kanaal van Bossuit, het is tevens knooppunt van wegen.

De bloeiende stad zag in de laatste eeuw haar bevolking meer dan verdubbelen.

Kortrijk is de voornaamste Westvlaamse industriestad; vooral de textielnijverheid is er sterk ontwikkeld.

Kortrijk is voor heel Zuid-West-Vlaanderen de hoofdstad, wat vooral tot uiting komt in de aanwezigheid van een groot winkelcentrum. Samen met de talrijke historische gebouwen, overblijfsels van een groots verleden, draagt dit sterk bij tot het stedelijk aanzien.

Als bewoningscentrum klimt Kortrijk zeker op tot de Romeinse tijd.

Tot de 10de eeuw is er over Kortrijk weinig gekend als zetel van een

Kastelnij. Stadsrecht werd verleend in 1189. In navolgende eeuwen

kende Kortrijk een grote bloei. Eerst de lakenindustrie tot de 16de eeuw; daarna de lijnwaadnijverheid en handel, Kortrijk was vooral gespecialiseerd in DAMAST.

De teruggang van de vlasindustrie in de 19de eeuw werd vooral goedgemaakt door de opkomst van de katoenbewerking. Later kwam daarbij de meubelnijverheid, pannen- en baksteenindustrie.

Wegens zijn belangrijke strategische positie aan de Leie werd Kortrijk vaak belegerd en verwoest.

Het Begijnhof:

De eilandjes van stilte en ingetogenheid die de begijnhoven waren, hebben niet steeds weerstand kunnen bieden aan het geweld der stormen die ze bedreigden.

Tal van hoven bestaan niet meer, zodat we de sporen van hun bestaan nog slechts toevallig in onze musea terugvinden.

Enkele begijnhoven zijn echter ontsnapt aan de verwoestende werking van de tijd: voor West-Vlaanderen deze van Kortrijk, Brugge en Diksmuide

Het begijnhof van Kortrijk is zeker één van de merkwaardigste van ons land. Het werd in 1241 gesticht door Johanna van Konstantinopel. Het ontving privileges van Margaretha van Vlaanderen, die er ondermeer gratis en ten eeuwige dage een verblijf verzekerde voor "Juffrouwen van goede zeden" die niet over een bruidschat beschikten. Deze privileges werden nog bevestigd door Aartshertogen Albrecht en Isabella.

Het begijnhof is van het stedelijk type met straten en steegjes. Het bezit nog een veertigtal barokke huisjes uit de 17de eeuw. In het midden van het hof verrijst het beeld van Johanna van Konstantinopel.

Dit oude hof, van waaruit men een mooi uitzicht heeft op de massieve toren en spitse klokketorentjes van de St. Maartenskerk en op de kooromgang van de O.L.Vrouwkerk, zal toeristisch een aantrekkelijke plaats blijven die heel wat te bieden heeft aan de bezoeker.

Nu men over het verleden moet schrijven en bovendien de tegenwoordige toestand moet verheerlijken die de bestendinging inhoudt van dekor, kleurrijkheid en atmosfeer uit vervlogen eeuwen, is het moeilijk om in het spoor te blijven van de Brabantse mysticus Jan van Ruysbroek welke in "Het boek der Twaalf begijnen" de mystieke liefde bezong der vrome vrouwen die een terugkeer naar die eenvoud van het christendom wilden beleven, zonder zich aan het strakke monnikenleven te onderwerpen.

Kunnen wij toeristen deze mystiek nog beleven? .....

In Kortrijk moet je zeker de Broeltorens gaan bewonderen, prachtige overblijfselen van de militaire vestingen rond het middeleeuwse Kortrijk.

De zuidelijke toren dateert uit de 12de eeuw en vormde de hoekversterking van het Kasteel.

In de noordelijke toren van 1411 bevindt zich een belangrijk en interessant oudheidkundig streekmuseum.

Spijtig genoeg wordt de middeleeuwse indruk en rust van de Leiearm gestoord door een modern schoolgebouw,..... arm Vlaams Patrimonium.

Menen.

Wervik.

Mesen.

Wulvergem.

Nieuwkerke.

Na Nieuwerkerke komen we volop in het Westvlaamse heuvellandschap.

"Ten zuiden van de lijn Poperinge-Ieper is West-Vlaanderen een gebied rijk dat, met zijn ongeschonden natuurpracht en toeristisch schoon, kan wedijveren met het mooiste dat ons land te bieden heeft".

Het Heuvelland: de getuigenheuvels, een rij hoogten die zich uitstrekt van de Kemmel tot over de Franse grens.

Kemmel- Monte- Scherpe- Rode- Bane- Vidaigne- Zwarte- en Katsberg, (deze laatste twee in Frankrijk).

Het Heuvelland: de oorlog 14-18, de streek is een belangrijk slagveld geweest in W.O. I. Talloze plaatsen bezitten aldus een historisch karakter. De dorpen bezitten geen authentieke oude gebouwen meer, het oorlogsgeweld liet geen steen op elkaar. De littekens in het landschap zijn hier en daar nog zichtbaar.

Het Heuvelland: recreatie, in deze streek komt men ruimschoots aan zijn trekken: uitgestrekte vijvers om te roeien of te spelevaren, kleine riviertjes en beekjes, heerlijke vissersoorden, een zweefbaan-enig in Vlaanderen-, woeste bossen, onvergetelijke wandelpaden.

Midden in deze streek ligt de "Speelberg" onze volgende halte. De Speelberg een gezellige herberg waar je oude volksspelen van vroeger kunt ontdekken en beoefenen, het zijn er ruim honderd.

In de Speelberg zullen we middagmalen: wie wil kan daar zijn meegebrachte pick-nic opeten, men kan er ook proeven van zijn erwtensoep met spek en korstjes, heerlijke snert. Karnemelkpap met gort en rozijnen, boerebrood met smout.... proeven van het priorbier van Watou.

Na de middag rijden we kris-kras door het heuvelland, zo krijg je een weids uitzicht op alle heuvels, op de torens van Belle, Dranouter en Loker.....enorm! Zo bereiken we Kemmel.

We zijn dan in het eigenlijke heuvelgebied gekomen.

Hoe zijn deze hoogten ontstaan? Een miljoen jaar terug trok de zee verscheidene malen over West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk. Telkens liet het water een laag klei en zand achter en vormde zo een plateau, doorsneden door rivieren en beken. Deze waterlopen schuurden het plateau uit, wat overbleef waren de getuigenheuvels.

Als we een doorsnede maken van de heuvels zien we de verschillende lagen mooi op elkaar liggen. Helemaal onderaan vinden we de grijs-blauwe "Ieperse spie", een ondoordringbare kleilaag.

Dan treffen we de Paniseliaan aan, bestaande uit klei en zand. Daarop ligt de laag van Lede, zeer helder zand, rijk aan zee-fosielen. Daarboven ligt de laag van Barton, een zwarte band kwartszand (goed zichtbaar in de groeve van de Zwarte Berg). Helemaal op de top treffen we de Diesterse laag aan, rossig ijzerhoudend zand, vandaar de naam Rode Berg.

Kemmelberg: 156 meter.

Loker.

Rode Berg. De eigenlijke top wordt de Baneberg genoemd (143 m) op deze top staat de Lijstermolen, een standaard molen. Nabij deze molen vertrekt de 700 m lange kabelbaan naar de Vidaigneberg. De kabelbaan is uniek in Vlaanderen.

Poperinge.

Oost-Vleteren.

Hoogstade.

Alveringem.

Vinkem: als nederzetting ontstaan in de 9de eeuw als parochie in 1174,

de kerk werd toegewijd aan Sint-Audomarus.

Het ganse gebouw werd opgetrokken rond het jaar 1509 in de Vlaamse gotiek der Westkust.

In de kerk, welke als gemeenschapshuis gebruikt wordt, er worden tenè toonstellingen in gehouden, toneel... enz, hangt een mooie Kalvarie van 1732. Het eiken hoogaltaar is beeldhouwd in 1670.

De kerkstoren welke de polderstreek beheerst is te bezoeken, 104 wenteltreden! Onderweg kan men de "Moucheronklok" bewonderen 2.870 kg. zwaar. Boven kan men de frisse lucht van "Bachten de Kupe" ademen. (zie tekening)

Wulveringem: vormt samen met Vinkem de nieuwe gemeente Beauvoorde.

O.L.Vrouw - Hemelvaartkerk is een oorspronkelijke romaanse kruiskerk.

De koorpartij werd in gotische stijl aangebouwd, de zuiderbeuk werd in 1554 omgebouwd, in 1728 stortte de vieringstoren in en vernietigde de romaanse noorderbeuk. (zie tekening).

Zeer stemmig is de linden-omgeving rondom de kerk, je treft er een rustbank met reliëfbeeld van de beeldhouwer M. Bornez: "En de boer hij ploegde voort".

Achter de kerk ligt het onvergetelijke Waterkasteel Beauvoorde.

Het oudste gedeelte dateert uit 1591.

Het staat op een terp, te midden van een park en wordt omgeven door een brede vestinggracht.

Een stenen brug met borstwering leidt naar een klein voorplein, dat omsloten is door een lage muur met schietgaten en kantelen.

Het centrale kasteelgedeelte bestaat uit een achthoekige toren, er zijn drie vleugels, bekroond door een slanke trapgevel. Burgemeester Arthur Merghelynch, die het restaureerde en meubileerde (1875)

schonk het aan de Belgische staat om het "ten eeuwige dage ter beschikking te stellen van de Koninklijke Vlaamse Academie".

Dit kasteel, welke nog een merkwaardig museum bezit wordt bezocht onder de leiding van een gids.

Alveringem.
Fortem.
Lampernisse.
Oostkerke.

Diksmuide: Dodengang.

De DODENGANG ontstond als volgt:

De overstromingen tussen Nieuwpoort en Diksmuide hadden de Duitsers tot staan gebracht. De Belgen begonnen met het graven van deze loopgracht. Maar dit moest in open terrein gebeuren, zonder de minste dekking en onder geweldig vijandelijk vuur. Er werd dan besloten, om de verliezen aan mensenlevens te beperken, dat ondergronds zou gewerkt worden met zgn. "sappen". Maar weldra bemerkte men dat de Duitsers van hun kant uit hetzelfde deden. Toen de tegenstanders nog maar enkele meters van elkaar verwijderd waren, was men verplicht te stoppen. Deze plaats werd aan beide zijden het "Sappenhoofd" genoemd.

Op dit enig punt waar de Duitsers erin slaagden de linker oever van de IJzer te bereiken, vestigden zij zich voor de duur van de oorlog in een bunker op amper 50 m. afstand van de Belgen. Ze werden bevoorrad met een vlot, dat 's nachts overgetrokken werd.

Aan Belgische zijde, op de uiterste rand van onze linies, bevonden zich twee schildwachthuisjes. In 1917 bouwden onze troepen er een reusachtige bunker, die de welluidende naam "Muizenval" kreeg. Daar de Duitsers meermaals tot het Belgisch sappenhoofd doordrongen, waarbij lijf-aan-lijfgevechten plaatshadden met de bajonet, deed de Muizenval uitstekend dienst om deze infiltraties te voorkomen. Er werden inderdaad aan drie kanten van de betonnen muren kijkgaten aangebracht, zodat elke ongewenste bezoeker tijdig opgemerkt werd.

Verder naar het Noorden toe was alles overstroomd, daar strekte zich het onbereikbare en onbegaanbare "Nomansland" uit.

De Dodengang zelf werd langs drie zijden onder vuur genomen door de vijand die zich op de rechteroever bevond:

Vooreerst waren er de beruchte "Bloemmolens", een sterke reeks duitse bunkers, ondergebracht in de voormalige bloemmolens van Diksmuide.

Deze bevonden zich tegenover de huidige IJzertoren, aan de rechteroever.

Van daaruit werd de Dodengang beschoten met goed opgestelde machinegeweren en kleine mortieren. Bij het begin van de Dodengang "Ruiterschans" genoemd, vielen vele van onze jongens ten offer aan dit moorddadig geschut.

Tegenover de Dodengang waren er ook Duitse stellingen, van waaruit de Belgen bestookt werden met mortiergranaten en bommen.

Steeds op de rechteroever, in de bocht van de stroom zaten, omgeven door een legendarische faam, de Duitse scherpschutters gekend als de "maaiers van de Dood".

De verbindingen met de achterste linies werden in stand gehouden door twee loopbruggen:

Eén brug liep recht naar de kerk van KAASKERKE, vanwaar men 's nachts zakken droge aarde ging halen (Vaderlanderkes) om de grachten te herstellen. Het was een hele karwei, zo in het donker op waggelende planken met een zak op de rug. De Duitsers kenden de ligging van die loopbrug en schoten er blindelings naar. Daar vielen heel wat doden en gewonden.

Een tweedé loopbrug ging in de richting van LETTENBURG (weg naar Nieuwpoort) en werd gebruikt om de wacht af te lossen. De gewonden werden eveneens langs deze weg afgevoerd, terwijl voedsel en munitie aangebracht werd. Er lagen ook Decauville-rails om de zware mortierbommen aan te voeren.

In de omgeving van die tweede loopbrug bestonden verschillende loopgrachten, komend van STUIVEKENSKERKE, die voor een gebrekkige verbinding met de Dodengang zorgden, namelijk langs de Eendengracht die nog vóór het bereiken van de Ruitersschans, aan de Mijlpaal 16 eindigde.

De eenheden die de Dodengang bewaakten verbleven er drie dagen; na de aflossing kregen ze drie dagen rust in een kantonnement achter het front. De gesneuvelden werden ter plaatse begraven, over het algemeen zonder identificatie, enkel met de vermelding "Gesneuveld voor het Vaderland". De gewonden werden achter de gevechtslinies gebracht, om vervolgens te worden verzorgd in hospitalen, waar ze herstelden of stierven.

Hier eindigt onze eigenlijke reis.

Wie echter ooit in "Bachten de Kupe" is geweest, zal het niet vergeten, want iets van het oeroude "Kerlingsland" het VRIJE LAND heb je in je opgenomen en het zal je nooit meer verlaten.

Indien het weer te regenachtig is om de dodengang te bezoeken is er alternatief voorzien: dan bezoeken we het typische Bachten-de-Kupe dorpje Izenberge met een prachtig laat-romaanse kerk, met het drukbezochte bedevaartsoord sinds 1663: de O.L.Vrouwkapel en het heemmuuseum Bachten-de-Kupe.

Lanckriet Gilbert.

Inschrijvingen bij:

Maurice Van Heirzele, Groenstraat, 14 B,
Hubert De Maesschalck, Rechtstro, 10,
Arthur Ducheyne, Smishoek, 30,
Gilbert Lanckriet, Lijsterstraat, 8,

Prijs: 250 fr. per persoon, ingang musea en fooien inbegrepen.

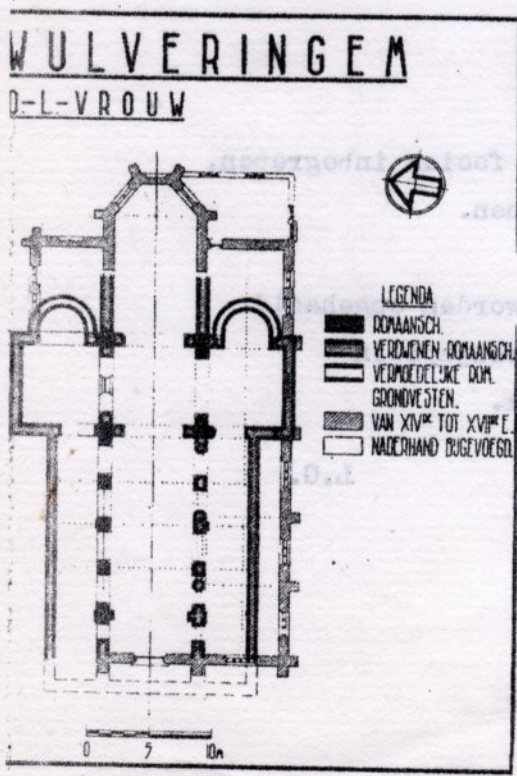
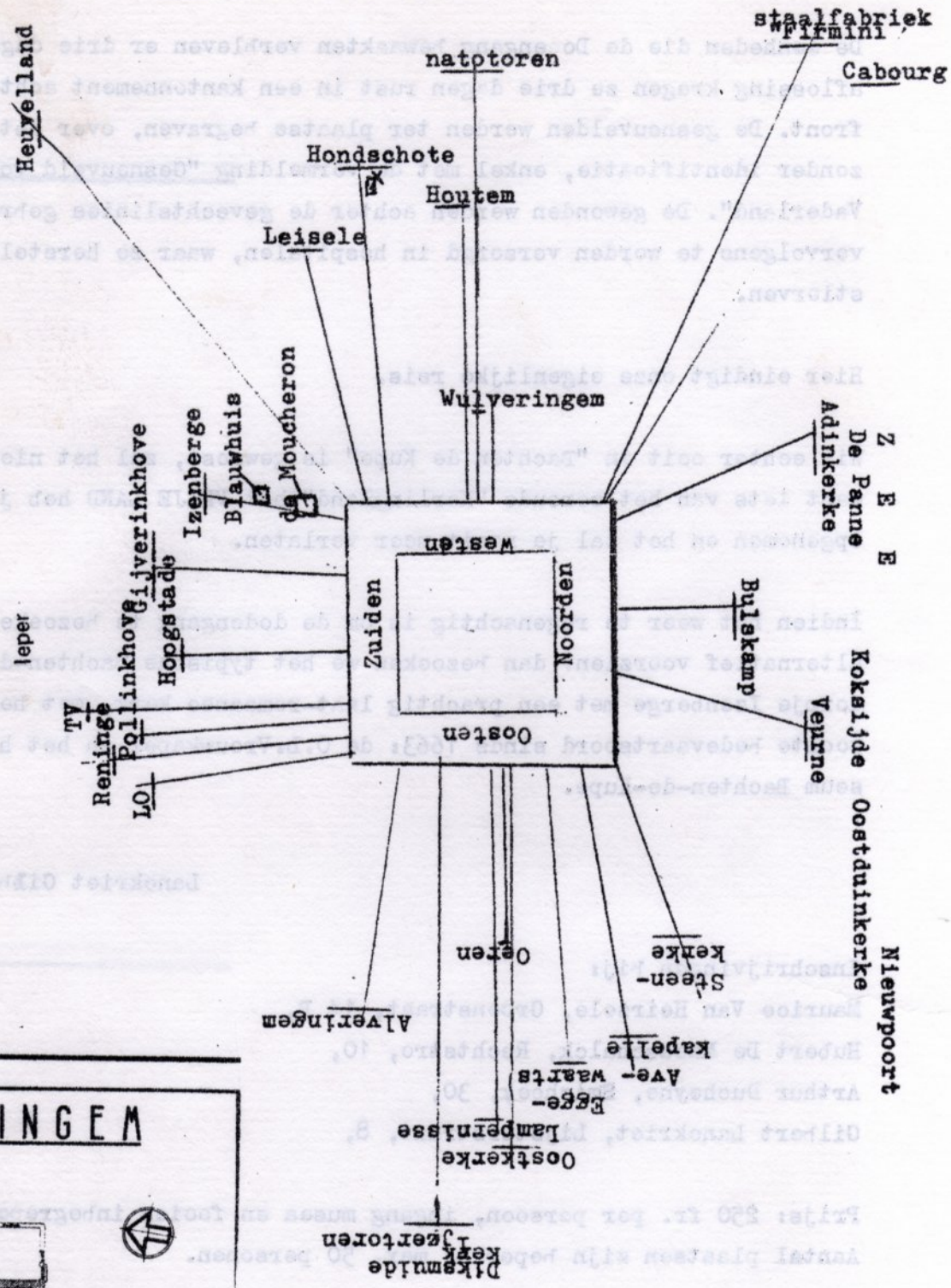
Aantal plaatsen zijn beperkt: max. 50 personen.

De deelnemers van de Langelede en Overslag worden opgehaald.

De bus vertrekt stipt om 8u 15' aan het "Persijnplein"

Er is een halte voorzien aan de Warande wijk.

L.G.

ORIENTAAL NEDERLANDSCH

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

jg 4 nr:3 juni 1977

INHOUD.

Notullen betreffende de kerk	22
Volksspelen: Kermis 1977	23
Algemeen spelreglement	24
Reglement van de	25 - 26
spelonderdelen.	27 - 28 - 29
Overslag	30.

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

Wachstabel

Dit is een mededeling van de Heeren van de Koning - Oud Wachstabel

Verenig. wachstabel
LANCKRIET GILBERT
Lijst van
9070 Wachstabel

te 4 mei 1977

INHOUD

22	Notulen betreffende de kerk
23	Volksopzien: Kerst 1977
24	Algemeen opzien
25 - 26	Reglement van de
27 - 28 - 29	opzien
30	Besluit

Alle rechten zijn voorbehouden

vervolg-----

Notulen betreffende de kerk te Wachtebeke, haar bediening en pastorale kompetenties;

Onvolledige lijst van Onderpastoors en kosters te Wachtebeke tijdens het Ancien Regime.

Onderpastoors.

<u>Anno.</u>	<u>Naam.</u>
1670 - 74	Joannes van Waesberghe.
1705	Anthוניus Witten.
1727	Judocus Moens
1741	J--- Smedt
1766	Philips Jacobus Coene.
1786	B --- Audenaert
1794	Guilliamme Augustinus De la Ruelle.

Kosters.

1629	Adriaen vanden Berghe.
1648	Matheus van den Berghe
1701 - 1703	Frans vande Winckele.
1703 - 1727	Adriaen Francois Braemt.
1749 - 1763	Jan Philipe Braemt.
1793 - 1825	Joannes Baptist Braemt.

(wordt vervolgd)

E. DE SMET.

BESTE SPELERS.

Evenals vorig jaar worden ter gelegenheid van Wachtebeke kermis volksspelen ingericht door de H.K. "Oud-Wachtebeke". Ditmaal zijn wij bijzonder blij de spontane medewerking te hebben gekregen van de jeugdverenigingen van Wachtebeke, met name: CHIRO - KSA - KLJ - JK SNOOPY - JK OKEE.

Ook dit jaar willen wij enkele bijna vergeten spelen uit onze kindertijd terug naar voor brengen.

De activiteiten zijn ditmaal verdeeld in enerzijds: de individuele spelen en anderzijds de competitie spelen.

Het eerste gedeelte ... individuele spelen worden volledig geleid door de heemkundige kring "Oud-Wachtebeke" en hebben hetzelfde karakter als vorig jaar. Wel zijn enkele spelen vervangen door anderen, waardoor nog meer leute en plezier te verwachten valt, maar ook meer van uw vaardigheid zal vragen.

De spelen die in 1976 het meest in de belangstelling stonden zijn dan ook behouden o.a. Toppen - Kalle stekken - Eentje snap - Balpijp schieten - Hoepelen - Eieren slaan - Dozen werpen - Meetje schuiven Ringwerpen - Vogelpiek.

De nieuw bijgekomen spelen zijn: Appel aan touw - Katapult schieten Diabolo - Touwspringen.

Ook nu weer kan individueel of in gezinsverband gespeeld worden.

Het tweede gedeelte... de competitie spelen worden vooral geleid door de jeugdverenigingen van Wachtebeke in samenwerking met de H.K. Hier zal men per groep in competitie treden bij volgende spelen: Zaklopen - Flessen vullen - Verkleedkoers - Stelten lopen - Ballontjes steken - Tankestafette - Baksteenlopen - Ballonnetje zitten - Eieren gooien.

Bovendien wordt onder toezicht van de heemkundige kring en de jeugdverenigingen een wedstrijd georganiseerd voor het vervaardigen van de mooiste en de beste strandvlieger en bovendien kan de jeugd zich uitleven bij de wedstrijd voor straattekeningen.

De plaats van het gebeuren: zoals vorig jaar rond het kasteeltje.

De spelen gaan door op zondag 26 juni 1977 van 14.00 tot 18.00 u. Mocht het weer de spelbreker worden dan gaat het eerste gedeelte der spelen door IN het kasteeltje, waar de H.K. "Oud-Wachtebeke" tevens tentoonstelt en uitpakt met een uitgebreide fototentoonstelling over het Wachtebeke tussen 1900 en nu.

De deelnemingsprijs is zeer laag gehouden, 30 fr.

Nieuw is ook uiteraard dat het deelnemingsbewijs voor de spelen van categorie I ook toegang geeft tot de spelen van categorie II en omgekeerd. Bovendien zijn voor beide spelcategoriën afzonderlijke waardevolle prijzen voorzien.

Met één deelnemingsbewijs kan U twee prijzen in de wacht slepen.

Ziezo beste spelers ik meen dat hier genoeg neergepent is om U een idee te geven van wat er op kermiszondag te Wachtebeke zal gebeuren, laat het niet bij dit lezen maar komt en doe mee, lacht en maakt plezier en vergeten wij vooreens weer het hedendaagse en geniet nog eens van wat bijna vergeten is.

ALGEMEEN WEDSTRIJDREGLEMENT van de VOLKSSPELEN op

KERMISZONDAG 26 juni 1977 van 14.00 tot 18.00u.

- aantal spelen 10.
- iedereen kan deelnemen -individueel
of
- in gezinsverband.
- inleggeld 30 fr.   - per huisgezin
  of
  - per persoon
- deze deelnemingsprijs laat toe deel te nemen aan de competitie-
spelen ingericht door de jeugdverenigingen van Wachtebeke,
CHIRO - KSA - KAJ - KLJ - JK SNOOPY - JK OKEE.
- ieder betalende deelnemer krijgt een wedstrijdboekje en een
puntenkaart.
- elk onderdeel is éénmalig en kan niet hernomen worden.
- in gezinsverband kan ieder lid één bepaald spel spelen
  of een onderdeel ervan.
- bij elk spel zijn er 10 punten te verdienen.
- de punten worden per spel genoteerd door de spelleider.
- er worden prijzen uitgereikt vanaf een bepaalde totaalscore:
  zie hiervoor bij de stand "prijzen".
- bovendien wordt aan de zes hoogste scores een extra prijs
uitgereikt bij het sluiten van de spelen om 18.00 u.
- deze scores worden genoteerd op een mededelingsbord.
- bij gelijke scores zal het lot beslissen.
- bij elk spel hangt een spelreglement waardoor iedere deelnemer
gebonden is.
- het wedstrijdboekje geeft slechts een algemene uitleg van het spel.
- vermeld Uw naam en adres op de achterzijde van de puntenkaart.
- laat de totaalstand noteren, U valt misschien in de prijzen.

BELANGRIJK:- maak vooral veel leute en plezier!!!

- elke suggestie voor andere volksspelen is welkom!!!

OPGELET: het bestuur van de heemkundige kring "OUD - WACHTEBEKE"
is niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen
bij de volksspelen.

Spelreglement "DIABOLO".

Bij dit spel wordt van de speler verwacht dat hij de diabolo gedurende één minuut laat draaien om 10 punten te behalen.

- lukt hem dit slechts gedurende een halve minuut dan bekommt hij 5 punten.
- wanneer de diabolo op zijn minst 15 seconden aan het draaien kan gehouden worden, wordt 2 punten toegekend.

Spelreglement "KATAPULT SCHIETEN."

Bij dit spel kunnen wij het kattenkwaad uit onze jeugd jaren nog eens uithalen. Bovendien zijn er nog punten mee te behalen. In vijf pogingen probeert men met een welgemikt schot een gloeilamp aan diggelen te schieten.

- lukt dit bij het eerste schot dan heeft men 10 punten verdiend.
- is het tweede schot raak, dan heeft men 8 punten
- " " derde " " " " 4 "
- " " vierde " " " " 2 "
- " " vijfde " " " " 1 punt

Spelreglement "TOUWSPRINGEN"

Dit spel dat tot op heden nog volop populair is (al was het maar om af te slanken) heeft geen uitleg.

- voor elke vijf sprongen wordt één punt toegekend.
- Maximum punten is 10.

Spelreglement "MEETJE SCHUIVEN".

- op een tamelijk gladde vloer worden met krijt evenwijdige lijnen getrokken.
- elk vak tussen twee lijnen heeft een puntenwaarde, vermeld in het vak.
- de speler krijgt vier schijfblokjes en probeert deze naar het vak te schuiven met het hoogst puntenaantal waarbij hijzelf op de werplijn blijft staan.
- schuift men echter één schijf over de meet (dus buiten het spel) dan bekommt men in totaal nul punten.
- de vier schijven moeten dus in het spel blijven.
- puntenwaarden van de vakken.

laatste vak	5 punten.
volgende "	4 "
" "	2 "
" "	1 punt

Het totaal behaalde punten wordt gedeeld door twee, dus het maximum te bekomen punten is tien.

Spelreglement "SJOELEN".

- Elke speler krijgt vijf werpschijfjes en gooit hiermede vanop een afstand van twee meter naar de sjoelbak.
- In de sjoelbak zijn verschillende gaten dewelke elk een bepaald punten aantal vertegenwoordigen.
- Elke schijf die in een gat terecht komt krijgt de punten mee die het gat aangeeft.
- Hier wordt het maximum der punten naar tien herleid.
- Wanneer een schijf niet in het gat is terechtgekomen kan men door een volgende worp alsnog proberen deze in het gat te laten belanden.

Spelreglement "APPEL AAN TOUW".

- Een appel wordt opgehangen aan een touw en tot op mondhoogte van de speler gebracht.
- De speler moet nu proberen binnen een tijdspanne van twee minuten een flinke hap uit de appel te bijten.
- Lukt hem dit binnen de halve minuut dan heeft hij 10 punten verdiend.
- Lukt hem dit binnen de één minuut dan heeft hij 8 punten en binnen de twee minuten 5 punten.

n.b. De appels zijn gewassen en voor elke speler wordt een nieuwe appel gebruikt.

Spelreglement "EIEREN SLAAN".

- de speler bevindt zich in een cirkel... buiten de cirkel (op ongeveer één meter van de cirkellijn wordt een ei neergelegd)
  - de speler wordt nu geblinddoekt en omgedraaid.
  - de speler probeert met een stok het ei stuk te slaan.
  - hierbij mag hij (wanneer men in groepsverband speelt) aangemoedigd worden en richtlijnen krijgen van de toeschouwers.
  - men mag vijf keren slaan maar moet steeds geblinddoekt blijven.
  - lukt men bij de eerste poging dan bekomt men 10 punten.
"	"	"	"	tweede	"	"	"	"	8	"
"	"	"	"	derde	"	"	"	"	4	"
"	"	"	"	vierde	"	"	"	"	2	"
"	"	"	"	vijfde	"	"	"	"	1	"

Spelreglement "VOGELPIEK".

- omwille van een vlotte puntentoekening is de punten verdeling bij dit spel anders dan gebruikelijk.
  - de speler krijgt vijf pieken en werpt deze in de "vogelpiek".
  - de schijf is verdeeld in zes ringen.
  - de middenste ring (roos is 10 punten waard)
  - de tweede cirkel (van binnen uit geteld) is 8 punten waard.
"	derde	"	"	"	"	"	is 6	"	"
"	vierde	"	"	"	"	"	is 4	"	"
"	vijfde	"	"	"	"	"	is 2	"	"
"	zesde	"	"	"	"	"	is 1	punt	"
- de punten worden toegekend aan de piek met het hoogste puntenaantal.
  - de werpafstand is 2,5 m.

Spelreglement "RINGWERPEN".

- de speler krijgt vijf ijzeren ringen.
- hij gooit deze naar een rechtopstaande (of hangende) plank voorzien van vijf stalen pinnen.
- wanneer een ring aan de bovenste pin blijft hangen is deze twee punten waard.
- elke ring aan de vier onderste pinnen is telkens één punt waard.
- de werpafstand is drie meter.

Spelreglement "TOPPEN" (Tollen).

- Aan elke speler wordt een top en touw uitgereikt.
 Wikkel het touw rond de top en werp de top van U weg terwijl U het uiteinde van het touw tussen de vingers geklemd houdt.
- U mag ook het touw laten opwickelen door de spelleider.
  - U mag eerst éénmaal proberen.
  - de tweede worp is de geldige. Bij deze worp wordt de draaitijd van de top gekronometreerd.
  - de behaalde punten zijn afhankelijk van de draaitijd.
 (zie hiervoor de puntentabel bij de stand)
  - kappen is eveneens toegelaten.

Spelreglement "KALLESTEKIEN".

- De speler krijgt drie loden werpschijven en probeert hiermede vanop vijf meter afstand een klosje (Kalle) omver te gooien.
- op de kalle liggen 10 geldstukken. Wanneer de kalle geraakt wordt vallen de geldstukken in de ronde.
  - elke munt die dichterbij de stekken (loden schijf) ligt dan bij de kalle is een punt.
  - een muntstuk dat precies tussen de stekker en kalle ligt wordt aan de kalle toegekend.
  - men krijgt drie kansen.
  - de eerste worp waarbij de kalle geraakt wordt (en waarbij geld op de grond valt) is de geldige.
  - kinderen beneden de 12 jaar mogen vanop drie meter afstand gooien.

Spelreglement "EENTJE SNAP".

- eentje snap is een onderdeel van het bikkel- (pikkel) spel.
- de speler legt vijf bikkels op de rug van de hand.
  - men gooit nu de bikkels omhoog en tracht er zoveel mogelijk in dezelfde hand op te vangen.
  - tijdens het vangen blijft de handrug steeds naar boven gekeerd.
  - elke opgevangen bikkel is twee punten waard.
  - men mag éénmaal proberen.
  - de tweede poging is de geldige.

Spelreglement "BALPIJP SCHIETEN".

- elke speler krijgt een "balpijp" en klodden.
- " Balpijp" is een stuk tak van de vlierstruik waaruit de kern verwijderd is.
- " Klodden" is ruw bewerkt vlas.
- men kauwt het vlas tot een klein propje (dit propje mag ook met de hand gemaakt worden - er is water ter beschikking)
- duw dit propje door middel van een stamper in de balpijp en schuif het door tot het uiteinde.
- maak een tweede propje en perst dit nu eveneens in de balpijp tot het eerste propje met een flinke klak uit de balpijp vliegt.
- men mag het propje bij de uitgang van de balpijp opvangen en opnieuw gebruiken.
- de speeltijd is vijf minuten - elke duidelijke klak is één punt.
- de spelleider kan U nuttige instructies verschaffen.

Spelreglement " HOEPELEN".

- elke speler wordt een hoepel en een hoepelstok overhandigd.
- men moet hoepelen met de hoepelstok.
- men hoepelt over een bepaalde afstand (ongeveer 40 meter)
- de snelheid heeft geen belang
- men is verplicht alle hindernissen die zich op het parcours bevinden te nemen.
- elke gemiste hindernis of telkens wanneer de hoepel op de grond valt wordt een strafpunt aangerekend.
- men vertrekt van 10 punten.

Spelreglement "DOZEN WERPEN".

- op een plank worden tien blikken bussen opgestapeld.
- de speler krijgt drie voddebollen en probeert zoveel mogelijk bussen van de plank te gooien.
- men mag na elke rake worp de spelleider verzoeken de bussen terug te stapelen.
- elke bus die van de plank valt is een winstpunt.
- de werpafstand is vier meter.

vervolg-----

Overslag.

door E.H. Strobbe.

Volgens kad. legger

1+2 Polder: C 165 = 16a60
 C 166 = 16a30
 C 167 = 26a60
 C 168 = 19a20
 C 169 = 21a70
 C 180 = 50a40

3 Bovenhoek: C 215 = 09,07
 C 216 = 48,30
 C 217 = 47,60
 C 218 = 41,50

4 Ramonshoek: C 727 = 32,90
 C 728 = 54,60

5 Muyshoeken: B 590 = 50,70
 (kruisstr.)
 B 557 = 48,20

6 Varempé(zeeland) : A 558 = zelfde grootte

V KERK EN MEUBELEN. en enige brieven de kerke raeckende...

In de jaren 1711 en 12 is er een kerk gebouwd (één beuk) op kosten van Mgr. Bisschop Phil. Van der Noot van Gent die de eerste steen heeft gelegd in 1711 en de kerk heeft gewijd in 1712.

Op 9 april 1711 ontving de kerk de relikwie van de H. Cornelius, Paus en martelaar en op 26 april is die relikwie met grote toeloop van het volk en veel luister van de kerk van Wachtebeke naar die van Overslag overgebracht; op 12-6-1711 ontvingen we de relikwie van de H. Cassianus, waarvan het heeld nu staat in de garage van de pastorij.

De paters van onze residentie bedienden drie gemeenschappen: Overslag, Zuiddorpe en Beoostenblijje, en wanneer in 1715 de kerk van Koewacht werd opgericht kregen andere paters het toezicht over een deel van Beoostenblijje (nu Koewacht).

In het jaar 1716 is de nieuwe klok door Deken Joannes Weelterhouts, pastoor van Wachtebeke ingewijd en nog staat vermeld dat het kerkhof door dezelfde deken is ingewijd nadat het in 1721 14 sept. was geprofaneerd. (gewijd den 13 oct. 1721). In 1722 is onze kerk geplafoneerd door Meester Roomans en heeft gekost 500 gulden courant geld. Deze bekosting is geschied door de kerk te belasten met twee jaargetijden te weten: een voor Mattijs D'Hooge en een voor J.E. Hansaerts en Joanna-maria Geldhof, gewezen huisvrouw van de twee voornoemde mans.

Ten jaere 1733 is in de kerk brand ontstaen, waardoor den autaeer van St. Sebastianus is verbrand geworden. Den hogen autaeer bedorven en het plafond ten dele vernietigd. De communicbank en veel ornamenten der kerk beschadigd. De schilderey is met consent van de provinciaal gemaect door Lucas de Meyer doch de kerk heeft daartoe gegeven de nodige stoffantie.

1734 - De plafond is hersteld geweest, een nâeuwen hoogen autaeer opgerecht, door de giften van zijn Hoogew. J.B. De Smet bis. Gent, idem door de giften van vreemde weldoeners en de rest van 't gemeente. 1730 den 11 October kreeg de vicaris Benedictus Magerman een aanschrijven van den stadhouder van Axel, wegons de bedioningen welke zij waegde te doen in het ambacht-Axel.

(wordt vervolgd)

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever

LANCKRIET GILBERT

Lijsterstraat 8

9070 Wachtebeke

jg 4 nr. 4 november 1977

INHOUD.

Notullën betreffende de kerk	32 - 33
Reisverslag "Westvlaams Heuvelland"	34 - 35
Het ontstaan van de taalgrens	36 - 37
	38 - 39 - 40.

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

(wordt voortgezet)

E. DE SMET

(29) R A G - Fonds Aasende nr. 112.

Notulen betreffende de kerk te Wachtebeke, haar bediening en pastorale competenties;

Geestelijk Wachtebeke en de nieuwe koers van Jozef II.

Jozef II gekend als een vorst van de Verlichting, een verstandig man voor wie de "rede" op de eerste plaats stond, heeft met zijn hervormingen onder andere orde willen stellen op de chaotische Kerk Staattoestand.

Ongetwijfeld heeft hij de macht van de kerk op politiek vlak verzwakt. Zonder echter hun invloed te kunnen beperken. Als grootgrondbezitter voerden ze een niet uitgesproken bevel over een leger pachtërs: hun boeren, die ze als het ware geestelijk leidden, konden ze zo nodig mobiliseren.

De vrees van de geestelijke overheid was zeker niet ongegrond, want reeds op 13 oktober 1781 verscheen het edict welke de protestantse religie op gelijke voet stelde met de katholieke godsdienst. Het monopolie van de katholieke kerk was doorbroken.

In maart 1783 werden bij decreet een 150-tal kloosters in de zuidelijke Nederlanden opgeheven als zijnde "overbodig". De goederen werden verbeurd verklaart en kwamen in een "kas van de religie" terecht om in het levensonderhoud van de gesecculariseerde kloosterlingen te voorzien. Men kan zich voorstellen wat een verbittering er ontstond over deze maatregel. Maar het protest van de hogere geestelijkheid haatte niet.

Om de toestand in elk bisdom te kennen, werd bij ordonnatie van 29 mei 1786 aan iedere parochie een vragenlijst overhandigd.

Pastoor Philip Jacobus Coene was verantwoordelijk voor de gegevens nopens de parochie Wachtebeke.

Het document dat ons is bijgebleven, laten we hierna integraal worden:

"Tabelle der prochie van Wachtebeke - Deel van den ambachte van Assenede-Overgegeven bij Bailliu, Borgmeester ende schepenen van den selven ambachte tot uytvoeringe der ordonnantie van sijne majesteydt van den 29 meye 1786" (29) ..... tabel zie blz. 33....

Op 7 september 1786 werd het stuk naar Brussel doorgezonden, waar Jozef II in het kader van de algemene centralisatie alle opperste raden gevestigd had.

(wordt voortgezet)

E. DE SMET.

1. No der tabelle.....
2. Naem van de plaetse, onder de heerlijkheit van ..... Wachtebeke is parochie op haer selven. 1.726
3. Dese plaets behelst inwoonders Catolijke: Communicantén... kinders boven 7 jaeren : 345
 kinders onder 7 jaeren : 559
 Niet catolijke ..... Neant.
4. Behooren tot de parochie van ..... van het bisdom van..... Heeft een parochiale kerke op haer selven.
 decanaet van..... Onder het bisdom van Gendt.
 dekanje van Hulst.
5. En moeten daer naer toegegaen langst eenen gelijken weg, langst bergen, langst water, ter distantie van.....
 Ende staet eene capelle op de uytterste paelen tegen het Staten gebied, gencent Overslagh. Welke capelle bedient wort door missionarissen recollecten, waer onder ressorteren de Rooms catolieken van het Staeten gebiedt. Den polder van St Eloy, keyzers gebiedt, ende eenige angeleggen huyshoudens staende op de prochie van Wachtebeke.
6. Den pastoor moet sigh daer naer toe begeven door vreemde prochien..... Neant.
7. Daer is eene geestelijken belast met de Ziel sorge of 'tis eene doormengelde parochie..... Beantwort hiervooren.
8. Den Godsdienst wort er gedaen alle sondagen en heyligh dagen ofte niet in, wanneer..... Ja.
9. Sy moeten gaen naer eene vreemde kerke gencent..... Neant.
 en de welke is algelegen..... Neant.
10. Sy versoecken eenen eygen pastor ofte wel eene onderpastor, vasten Chapellaen van de plaets..... Neant.
11. Sy hebben eene kerke ofte capelle.....
 Capelle van Overslagh voldaan hier vooren disterende ontrent een ure van de parochiale kerke. Sy heeft reets te vooren eene parochie geweest. Sy heeft daer beschieden af. Sy heeft inkomsten. Sy is voorsien van 't gene noodig is tot eene kerke gelijk van.
12. Daer is in de gebeurte een Clooster van 't orders van..... Neant.
 Eene plaets van Bedevaert, een miraculeus beelt..... Neant.
13. De Heer en de gemaynte willen contrihueren tot het onderhaut van eenen eygen pastoor ofte capellaen wat..... Neant.

REISVERSLAG "WESTVLAAMS HEUVELLAND".

Het was nog vrij vroeg die zondagmorgen (5-6-77) toen wij op het Jules Persijnplein de autobus instapten die ons deze dag naar het Westvlaamse Heuvelland zou brengen.

Het weer was aan de frisse kant en de zon deed alle moeite om het grijze wolkendek uiteen te rafelen. Helaas het zou haar niet gelukken. Na een rondritje door Wachtebeke om alle medereizigers op te pikken vertrokken wij dan om 08.30 h. uit Wachtebeke, flink voorzien van documentatie over de te volgen route en over het Westvlaams Heuvelland.

Aanvankelijk was het stil in de autobus, terwijl wij over de E-3 snorden, richting Kortrijk. Enkelen waren rustig de brochures aan het inkijken terwijl anderen reeds aan het knikkebollen waren of al in het land der dromen waren aangekomen.

Het was nog geen negen uur of Gilbert dacht al aan het middagmenu. Een lijst circuleerde waarop iedereen kon vermelden wat hij die middag wou nuttigen. Om 09.25 h. bereikten wij het eigenlijke vertrekpunt van de reisroute "Kortrijk". Het was Gilbert Lanckriet die de leiding op zich had genomen en ons die dag als gids zou voorafgaan.

Hier past wel een woord van dank aan Gilbert om al de moeite die hij zich heeft getroost bij de perfecte voorbereiding en om zijn kundige en interessante uiteenzettingen. Gilbert, ondanks het slechte weer, was het een onvergetelijke dag.

Eens uit de autobus wandelden we langs het Belfort naar het begijnhof toe, terwijl de beiaart van dit aloude Belfort de melodie van Tienke van Heule over de stad liet galmen, gingen wij op verkenning door het middeleeuwse vrouwenpension.

Vervolgens ging het langs de O.L.V.-kerk naar de "Broeltorens" waar wij een bezoek brachten aan het "Streekmuseum voor Oudheidkunde" hetwelke ondergebracht is in de Noordelijke toren die dateert van 1411. Na ook nog het "Stedelijk museum" te hebben aangedaan (prachtige verzameling ceramiëk) vervolgden wij om 10.45 h. onze reis per bus (of toch ... eerst moesten wij nog een tijdje wachten op enkele vrouwen die dringend moesten....)

Jammer genoeg ging het met een druilarige regen verder over Menen-Wervik - Mesen - Wulvergem - Nieuwkerke - om alzo over de uiterst smalle "Heuvellandroute" het prachtige Westvlaamse Heuvelland in te duiken.

De volgende halte was te Dranouter. Hier in de "Speelberg" (herberg) konden we smekken van de heerlijke snert of karnemelkpap, van de zoete vanillepudding en van het bruine brood met kaas of hesp. En dan dat hiertje... mm.... priorhier van Watou! Na de gezellige maaltijd kon iedereen naar hartelust kijken en spelen met allerlei vergeten en nog gekende oude spelen (er zijn er over de honderd) Om er enkele te noemen, gooibak - toptafel - gaaihollen -sjoelbak enz...

Rond 13.30 h. zetten wij de tocht verder met een goed gevulde maag, met een goede stemming maar ook weer met wat regen en een frisse wind. Terug ging het over de smalle heuvelhaantjes, over de Kemmelberg (156 m) naar de Rode Berg met de Baneberg (143 m) als eigenlijke top. Wij reden onder de 700 m. lange kabelbaan (van de Baneberg naar de Vidaigneberg) die werkloos onder de grijze wolken hing.

Nog een klein uurtje hielden wij rust nabij de Rode Berg, net over de franse grens in café "Français" (eventjes likeur proeven: capelan)

Rond drie uur was er appèl aan de autobus en reden wij verder met vrolijke deuntjes langs Poperinge - Oost Vleteren - Alheringem - Vinkem. Het bezoek aan de kerktoren (104 wenkeltreden) ging niet door... de sleutel was niet te vinden.

Tevoet ging het nu verder naar Wulveringem, die samen met Vinkem de nieuwe gemeente Beauvoorde vormt.

Het geleide bezoek aan het 16de eeuwse "Waterkasteel " Beauvoorde was werkelijk de moeite waard. Het oude slot bergt een schat aan kunstmeubelen waaronder een pracht van een hemelbed, eigenlijk een zithed als wij de plaatselijke gids mogen geloven.

Het zal zowat halfzes geweest zijn toen wij Beauvoorde achter ons lieten en terug over de Westvlaamse wegen snorden op weg naar Diksmuide. Hier begonnen wij om 18.00 h. precies met een bezoek aan de "Dodengang". Dit bezoek eindigde - ook precies - drie minuten later. Wij werden letterlijk uitgerogend. Het regende pijpestelen en even proefden wij de kille, verzopen sfeer die onze dappere IJzerstrijders jarenlang moesten doorstaan.

De vlucht ging onmiddellijk naar het nabijgelegen café-restaurant, waar onze doornatte plunjes oven konden uitdampen en waar onze lege magen ook nog eens konden bijgevuld worden.

Om kwart over zeven zaten wij weer in de bus en begon de terugreis.

Een laatste halte had plaats te Gits in dancing "La Palma".

Langer dan een half uur konden onze trommelvliezen de harde decibels niet verdragen en om 20.30 h. waren wij terug voltallig in de bus, ditmaal goed en wel op weg naar Wachtebeke.

De algemene conclusie was voor iedereen dezelfde:

Het weer was slecht - Het landschap was prachtig -

De stemming was goed - De reis was geslaagd.

Volgend jaar zijn wij terug van de partij.

P. WAEYSENS.

Het ontstaan van de taalgrens.

Voordracht door prof. Gysseling, gehouden

op woensdag 23.3.1977 in het konvent H. Begga van het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg.

De Ardennen zijn een oorzaak van taalgrens geweest reeds vanaf 2.500 voor Christus. Voor die tijd hadden onze streken vooral betrekkingen met Zuid- en Zuidwest-Europa.

Omstreeks 2500 voor Christus zwermt het Indo-Europees volk vanuit Polen uit en verspreidt zich over Noord- en West-Europa; ook in Nederland en België, maar niet in Frankrijk onder andere door de Ardennen en de Vogezen. Door de grote uitgestrektheid van het grondgebied begonnen zich plaatselijke varianten te ontwikkelen in dit volk. Een ervan waren de Belgen in Nederland, België en Noordwest-Duitsland. Andere waren de Kelten in Beieren - Bohemen en de Italiërs aan de Elbe.

Er is van oudsher een drang geweest om naar het zuiden te trekken.

Zo gingen omstreeks 1000 voor Christus de Italiërs naar Italië, de Illyriërs naar Joegoslavië en de Liguren trokken westwaarts, waardoor ook Frankrijk geïndo-europeaniseerd werd. De Liguren trokken in Frankrijk zowel Noordwest- als Zuidwestwaarts, vanaf de 8ste eeuw, gevolgd door de Kelten.

Hier moeten we eerst tussenvoegen dat Caesar tijdens zijn veldtochten in Gallië, drie volkeren onderscheidde: de Belgen in het noorden, de Kelten of Galliërs in het midden en de Aquitaniërs, in het zuidwesten. De Liguren werden in het noorden door de Belgen opgeslorpt en er ontstond een ligurisch-belgische taalgrens aan de Ardennen en de Eifel. Hetzelfde gebeurde later met de Kelten en er ontstond een keltisch-belgische taalgrens weer aan Ardennen en Eifel.

In het eerste millenium voor Christus vindt een ander belangrijk feit plaats. Door het zuidwaarts uitwijken der Italiërs, kwam de ruimte aan de Elbe vrij. De Germanen, die hun vader- of stamland in Jutland, Denemarken, hadden breidden zich zuid-oostwaarts uit. Dat verspreiden gebeurde niet over een breed front, maar meer in de vorm van speerpuntstoten. In de 2de eeuw voor Christus vallen ze Nederland, België en Noord-Frankrijk binnen. Ze komen niet in de Ardennen, noch in West-Frankrijk en ook niet in het gebied tussen Noordzee en Schelde. Ze kwamen wel in Noord-Oost, Centraal en Zuid-west België, Luik, Namen, Henegouwen, Nord en Pas-de-Calais.

Dit binnenvallen was geen uitmoording. De Germanen onderwierpen de oorspronkelijke bevolking. Ze zijn een bovenlaag (10%) die heerst over (90%) oerbevolking. Deze laatste neemt de taal der overwinnaars aan. Het proces der germanisering duurt enkele eeuwen. Intussentijd was er tweetaligheid belgisch-germaans. Daardoor zijn er veel prehistorische plaatsnamen blijven bestaan zoals in België, Italië, Spanje, Noord-West-Duitsland, Nederland, Griekenland, in tegenstelling met Engeland en Zuid- en Oost-Duitsland.

Van alle germaanse talen is het nederlands het minst germaans door de invloed van de belgische substraattaal. Een voorbeeld is "pink" Op de vingers tellend is de pink de vijfde vinger. In het belgisch was "pink" dan ook het woord voor "vijf" en als dusdanig verwant met "cinq" en ook met "fünf" en dus ook met "vijf" en "five" waaruit de "n" verdwenen is. Het woord bestaat niet in het Duits, wel bij ons. Het is in de periode van belgische-germaanse tweetaligheid in het germaans overgegaan.

In de eerste eeuw voor Christus grijpt er een nieuwe trek plaats van Elbe-germanen onder Ariovistus in zuid-westwaartse richting. In 58 voor Christus overweldigt Caësar Gallië onder voorwendsel dat anders Ariovistus het zou doen en aldus een gevaar betekenen voor Rome. Caesar veroverft Gallië van 58 tot 51 voor Christus. Dan grijpt een romaniseringsproces plaats: de aristocratie van België en Frankrijk neemt eerst het Latijn over en vandaar sijpelt het langzaam door naar de lagere klassen. Bij ons worden Wallonië en ook een groot deel van het latere nederlandse taalgebied geromaniseerd, zo bv. zuidelijk Vlaanderen, het land van Waas, Brabant, Limburg, en ook de Rijnprovincie noordwaarts tot Keulen. Er heerste toen een stelsel van drie talen: belgisch-germaans-latijn.

In West-Vlaanderen zijn slechts weinig sporen van romanisering te vinden wegens de onherbergzaamheid van het gebied; venen in het noorden, bossen in het middendeel en voorts nog moerassen. Dit geldt ook voor het aangrenzende deel van Oost-Vlaanderen. De Menapiërs, die West-Vlaanderen en een groot deel van Oost-Vlaanderen bewoonden, onderwierpen zich slechts in 53 voor Christus aan de Romeinen. Wegens ondoordringbaarheid van dit gebied werd daar nog eeuwenlang belgisch gesproken. Onder de Romeinen werden we als koloniën leeggezogen. In het begin bestonden de romeinse legers uit romeinen. Later werden soldaten aangeworven uit de inheemse bevolking en nog later kwamen de huurlingen grotendeels uit Germanië. In de 3de, 4de, en 5de eeuw bestonden de romeinse legers hoofdzakelijk uit Germanen. De germaanse legeraanvoerders in romeinse dienst zien dat ze de macht in feite slechts voor het grijpen hebben en doen dat dan ook in Gallië, met behulp van de onder hen staande overwegend germaanse legereenheden.

1) De Goten komen uit Polen over de Balkan, naar Italië dan later naar Spanje en Zuid-West-Frankrijk. Door hun inval in Italië worden de Romeinse legioenen van de Rijnrens van Nijmegen stroomopwaarts teruggetrokken. De Franken als bondgenoten van de Romeinse verdedigden de Rijnrens van Nijmegen stroomafwaarts.

2) Het gevolg hiervan is dat er drommen Germanen van over de Rijn, Gallië binnentrekken. Zo komen de Boergonden naar Oost-Frankrijk. De Franken komen oorspronkelijk uit de provincie Groningen. In de 3de eeuw na Christus hebben ze zich in het centraal nederlands riviergebied genesteld. Later zakken ze af naar Noord-Brabant. In het midden der 5de eeuw zit hun vorst Chlodio reeds in Duisburg tussen Leuven en Brussel. De Franken waren tot dan toe bondgenoten geweest van de Romeinen, maar dat veranderde onder Chlodio. Hij veroverft Gallië tot aan de Somme. Chlodwig, zijn zoon, zet dat werk verder en dringt door tot aan de Loire. Hij onderwerpt ook de andere germaanse volkeren in Frankrijk, zoals de Goten en de Boergonden.

Frankrijk wordt tweetalig germaans-romaans. De adel spreekt germaans, er komen zich ook veel boeren uit Nederland en Noord-West-Duitsland in Frankrijk vestigen. Onder germaanse heerschappij bleven nog veel romaanse grootgrondbezitters over. In deze toestand bestond de mogelijkheid dat uiteindelijk ook de lagere, geromaniseerde klassen het germaans zouden overgenomen hebben. Het omgekeerde gebeurt echter: de germaanse adel gaat romaans spreken. Een reden hiervoor is dat de romeinse cultuur veel hoger lag dan die van de overwinnaars. Een andere oorzaak vindt men in de machtspositie van de kerk. Deze was door en door romeins en voelde zich cultureel verheven boven de germanen.

Van de 5de tot de 8ste eeuw heerst er germaans-romaanse tweetaligheid in Frankrijk. Germaanse ééntaligheid was bijna bereikt onder andere aan de Samber. Terwijl de romanisering in Wallonië en Frankrijk voortschrijdt, gebeurt bij ons het omgekeerde. De geromaniseerde en niet-geromaniseerde (West-Vlaanderen) bevolking nemen langzaam het germaans over. Er bleven taaleilanden bestaan: een romaans taaleiland rond Sint-Truiden en een in de Moezelvallei. Deze laatste is romaans gebleven tot in de 12de eeuw. Dit kwam door de wijnbouw. De Germanen dronken gaarne wijn, maar konden hem zelf niet verbouwen. De geromaniseerde bevolking van de Moezelvallei wel. Daarom werden ze door de Germanen met rust gelaten.

Ook de Angelsaksen zijn hier geweest. Hun stamland was Jutland en Sleeswijk-Holstein. Zo vielen Gallië binnen van overzee vanaf de 3de eeuw na Christus. Ze vestigden zich in de 5de eeuw in de kustgebieden. Er waren grote angelsaksische invallen of beter er was grote angelsaksische invloed in Normandië, Pas-de-Calais en West-Vlaanderen. De Angelsaksen vallen in de 5de eeuw ook Engeland binnen, verjagen de Britten naar het westen en verangelsaksen Engeland.

Bij ons daarentegen worden ze vernederlandst. Boulogne en Calais vooreerst sterk geromaniseerd, werden door dit alles sterk gegermaniseerd, zelfs door en door en dit vooral door de Angelsaksen. Dit is de reden waarom de taalgrens, als ze ontstaat in de 8ste eeuw, zo ver doorbuigt naar het zuiden in het westen. In die tijd nemen de taaleilandjes langzamerhand de taal van de omgeving over.

Waarom ligt in die achte eeuw de taalgrens waar ze ligt? Dit is geografisch bedingt. Etaples-Rijsel -Ath- Borgworm... de taalgrens volgt de waterscheidingslijnen. In de romeinse tijd lag de nadruk vooral op de landbouw en de dorpen lagen hoog op de hellingen waar de lichtbebouwbare grond lag. De Germanen bedreven voornamelijk veeteelt en daardoor lagen hun dorpen aan de beken en waterlopen. Beide oevers van een stroom, breder nog een gans waterbekken vormde één enkele levensgemeenschap. Zo het Leiebekken, het Denderbekken... worden ééntalig nederlands. Evenzo worden de bekkens van de Ourthe, de Mehaigne, ééntalig frans. Het Moezelbekken wordt Duits omdat de veeteelt primeerde. De bosbedekte kammen worden taalscheidend. Dan gaat de taalgrens naar het noorden verschuiven.

In de 9de eeuw ontstonden er romaanse taaleilanden in West-Frankrijk. Zo bleef Calais frans tot de 12de eeuw. Boulogne was er ook een, waarschijnlijk omdat de graaf er romaanse pioniers inplantte. In de 11de en 12de eeuw wint het frans sterk aan prestige en aanzien. Het gevolg is dat er een sterke uitbreiding is van het frans in Noord-Frankrijk (Aire-Boulogne).

De overgang naar het frans is een kwestie van eeuwen. De adel begint ermee, dan de burgers in de steden (13de eeuw in St.-Omaars) In de 11de, 12de eeuw ontstaat de sociale taalgrens. Het volk blijft vlaams. Dat duurt zo eeuwen. Pas in de 17de eeuw gaat de laagste klasse in Sint-Omaars over naar het frans en het nederlands wordt in de noordelijke buitenwijken nog gesproken tot in de 19de eeuw. Calais, oorspronkelijk frans zoals hoger vermeld, vervlaamste nadien om dan weer frans te worden. De Graaf van Artois zuigt Calais uit. Er volgt een opstand, die bedwongen wordt en de Graaf legt het gebruik van het frans op in 1298.

Geleidelijk gaat de streek over van tweetalig vlaams-frans naar eentalig frans. Alleen in het noorden biedt het vlaams weerstand op de lijn Marquise-Lumbres. Soms vindt men nog overblijfselen terug, dokumenten in het vlaams.

In Polincove, halfweg Calais-Sint Omaars, vond Bougard, archivaris van Pas-de-Calais, een paar jaar terug in de kerktoren het totaal verwaarloosde kerkarchief en nam het mee naar Arras. De kerkrekeningen waren opgesteld in het frans, de bewijsstukken der ambachtslui waren gesteld in het vlaams, dit van 1602 tot 1615. Een pastoor van Saint-Folquin heeft in 1637-38 een handboek opgesteld in een mengelmoois van vlaams, frans en latijn. In 1728 overlijdt in Audruicq ten zuiden van Calais de laatste vlaamstalige pastoor. In de streek van Calais-Sint Omaars worden in de 18de eeuw geleidelijk alle vlaamstalige pastoors vervangen door franstalige, Hetzelfde gebeurt voor de onderwijzers. In Eperlecques ten noordwesten van Sint Omaars overlijdt de vlaamse pastoor in 1748. De bisschop van Boulogne benoemt een vlaams-onkundige pastoor. Protest van het gemeentebestuur dat weigert de sleutels aan de nieuwe pastoor te geven. Ze beroepen zich op het feit dat de pastoors daar altijd vlaams geweest zijn. Uiteindelijk worden ze toch gedwongen toe te geven.

Zo wordt de Aa, stilaan de taalgrens. Intussentijd verschuift ook bij ons de taalgrens. In Noord-Henegouwen in de 11de - 12de eeuw en reeds vroeger in Waals-Brabant.

Lodewijk de 14^e, zonnekoning, verovert midden de 17de eeuw een stuk van de Spaanse Nederlanden. Duinkerke valt in 1658. In de akte van overgave bedingt het stadsbestuur dat de administratie van Duinkerke vlaams moet blijven. Lodewijk de 14de belooft het. In 1663 echter beveelt hij dat de administratie van Duinkerke eentalig frans moet zijn. Duinkerke krijgt ook een frans garnizoen. De ambtenaren kwamen ook uit het echte Frankrijk. Zo ontstaat een franstalige bovenlaag die de verfransing opdringt. Het volk blijft vlaams. Jan Baert, duinkerkenaar, werkt voor rekening van de franse koning. Hij verstond echter geen woord frans en zijn verslagen aan de franse Admiraliteit zijn in het vlaams. Michiel de Swaen, letterkundige, woonde in Duinkerke toen het reeds tot Frankrijk behoorde. Hij schreef uitsluitend in het vlaams. Hetzelfde gebeurde te Grevelingen, Broekburg, die ook "gezegend" werden met een garnizoen. Lodewijk de 14de, wilde het frans als administratieve taal ook opleggen in Sint Winoksbergen, Kassel, Belle, Hazebroek. Deze steden weigeren. In 1789 begint de franse revolutie: liberté, fraternité, égalité... maar alleen voor de fransen. De onderworpen gewesten worden uitgezogen. In 1794 ontstaat de centraliserende franse staat. Frankrijk moet één zijn, dus slechts één taal en de taal minderheden moeten verdwijnen. Alles wat niet in het frans opgesteld is mag niet aanvaard worden, is ongeldig. Op school mag geen vlaams onderwezen worden in Frans-Vlaanderen en geen Duits in de Elzas. Er worden echté franse onderwijzers aangevoerd. Het volk verzet zich doch is machteloos. Ook bij ons laten de fransen geen nederlandse publikaties noch onderwijs toe. Alle hogere posten, bisschoppen, prefekten... worden door fransen bekleed. Ook Wallonië werd gekoloniseerd. Dit alles gebeurt niet plots.

Franskiljonisme, dit is verfransing van binnen uit, ontstaat in de 12de eeuw, met de opkomst van de franse kultuur, zoals boven gezegd. In Vlaanderen hebben we het ongeluk dat de vlaamse gravenlijn in 1127 kinderloos uitsterft. Een deen, Karel De Goede, volgt op, maar ook hij heeft geen kinderen.

Dan onthrandt de strijd voor de opvolging. Diederik van den Elzas is de kandidaat van de vlaamse steden, Willem van Normandië die van de franse koning. Diederik haalt het. In de tweede helft van de 12de eeuw is Filips van de Elzas reeds in de ban van de franse kultuur. Hij is tweetalig. Het verbetert er niet op als hij een franse prinses huwt. De huistaal wordt frans. De administratie der steden blijft vlaams. Filips sterft zonder kinderen in 1191. De naaste verwanten zijn Henegouwers, die het altijd vertikt hebben nederlands te leren. Dit geldt ook voor de latere graven, behalve Lodowijk van Male. Vanaf 1191 is de grafelijke administratie frans. Dit frans werd ook opgelegd aan de lagere amhtenaren en wie zich tot de graaf wilde wenden moest het doen in het frans. De hertogen van Boergondië brachten hierin geen verandering. De hogere amhtenaren worden walen, boergondiërs. In het spaanse tijdperk blijft de top frans. Brussel wordt de hoofdstad met een centrale administratie bestaande uit walen, boergondiërs, spanjaarden en oostenrijkers. Waar nu het koninklijke park is, ontstond een frans taaleiland. In de 18de eeuw wint het frans weer aan prestige. Aan alle koninklijke hoven spreekt de adel frans, de bourgeoisie volgt. Komt dan voor onze gewesten de overweldiging in 1794 en de bezetting die duurt tot 1814.

Dan volgt het hollandse tijdvak. Willem I heeft goede ideeën, maar gaat te bruusk tewerk. Hij wilde de administratie in Vlaanderen ver-vlaamsen maar stoot daarbij op verzet van de waalse en franse amhtenaren. Willem I voert taaldwang in. In 1815 werd Willem I nog toegejuicht want de amhtenaren stamden uit de oostenrijkse tijd en kenden nog nederlands. Rond 1825 komen de amhtenaren aan bod die eentalig frans onderricht gekregen hadden. Zij verzetten zich tegen de taalpolitiek van Willem I. Deze jaagt dan ook nog de klerus tegen zich in het harnas. De opstand breekt uit in Brussel in 1830 en breidt zich o.m. uit naar Brugge. Gent was orangegezind, schonk Willem I hen toch het lang verbeide kanaal naar de Schelde en de zee. De opstandelingen overwinnen, mede door de schuld der Hollanders. Deze bekeken de vlamingen uit de hoogte en waren al bij al blij dat ze België kwijt waren en zich konden opsluiten in hun eigen volmaaktheid. Het gedrag van de hollanders was zeer onpsychologisch. Bij de opstand bombardeerden ze Antwerpen en joegen daarbij de mensen naar het andere kamp. Zo kennen we dan in 1830 de taaldwang erger dan ooit. "La Belgique sera une et indivisible". Er mocht dus slechts één taal overblijven en dat was het frans. Het nederlands moest overal weg, ook in de lagere scholen. Op dit laatste punt hebben de regeringsleiders moeten toegeven maar gerecht, leger, de top... alles was frans. Dat Willem I hier toch goed gedaan had, blijft uit het feit dat de eerste flaminganten onderwijs genoten hadden in het nederlands onder zijn bewind. Dit geldt bv. voor Snellaert. De vlaamse zaak behaalde de overwinning door het invoeren van het algemeen stemrecht. Dit kon niet gebeuren zolang het stemrecht behoorde aan enkele franstalige grootgrondbezitters. Het is dus te danken aan de socialisten, tegen de zin van sommigen van hun leiders, dat we het zover brachten. Uiteindelijk zijn ook middelbaar en universitair onderwijs vervlaamst, evenals leger, gerecht, administratie. De franse kern, in Antwerpen en Gent zal verdwijnen. We hebben verloren in Brussel. Er groeit een vlaams bewustzijn bij de jongeren in Frans-Vlaanderen. Sommigen die geen letter nederlands kennen, leren nu terug de taal van hun ouders en grootouders.

Verslag opgemaakt door G. Hoebeke. Gepubliceerd met toelating van Prof. Gysseling.